

— กสศ. — LEARNING by DOING

เรียนรู้จากฐานชุมชน

• กรกฎาคม 2565 • ฉบับพิเศษ • ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี

VOL. 1

เปลี่ยนความเสี่ยง เป็นโอกาส

ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ
ประธานอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชน
และประชากรวัยแรงงานนอกระบบ
และกรรมการบริหาร กสศ.

มีงานวิจัยหลายชิ้นระบุว่า หากเด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษา ชีวิตส่วนใหญ่ของพวกเขาจะไม่ดีขึ้น และในงานวิจัยอีกหลายชิ้นยังบอกด้วยว่า ตลอดช่วงอายุของเด็กเยาวชนเหล่านั้นโดยเฉพาะในช่วงที่พวกเขามีอายุ 15 - 60 ปี พวกเขาจะมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 6,000 บาท ยังไม่ต้องเอ่ยถึงการขาดโอกาสในการได้รับสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐ

ซึ่งหลักฐานเชิงประจักษ์ล้วนมีให้เห็นอย่างต่อเนื่องจากข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ

ด้วยเหตุนี้ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา หรือ กสศ. จึงให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กเยาวชนทั้งในและนอกระบบ รวมถึงประชากรวัยแรงงาน นั่นจึงทำให้ในทุกโครงการที่ กสศ.ให้การสนับสนุน ล้วนมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา และหนึ่งในนั้นคือโครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบปี 2565

ซึ่งตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา มีความก้าวหน้าและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน คือ ครอบครัวของกลุ่มคนด้อยโอกาสและขาดทุนทรัพย์มีอาชีพ มีงานทำ มีรายได้ ทำให้เด็กและเยาวชนได้กลับไปเรียนหนังสือ หลายรายแม้จะยังไม่พร้อมเรื่องการศึกษา ก็หมั่นเข้มน้ำไปทีละเรื่องอาชีพแทน

พัฒนากลไกต้นแบบ สร้างตัวช่วยเยาวชน และแรงงานนอกระบบ

**มีนักเรียนยากจนหรือด้อยโอกาสเพิ่มขึ้นกว่า 20 ล้านคน
ในจำนวนนี้มีเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษากว่า 1.3 ล้านคน
มีเด็กกว่า 5.7 ล้านคน ที่ไม่ได้รับการศึกษา ตัวเลขเหล่านี้กำลังบอกว่า
‘อนาคต’ ของประเทศกว่า 6 ล้านคน ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และพวกเขา
กำลังเผชิญชะตากรรมพร้อมกับครอบครัวเพียงลำพัง**

จากการติดตามสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยเฉพาะที่เกิดกับกลุ่มคนด้อยโอกาส และเด็กนอกระบบ หรือเด็กที่มีความเสี่ยงที่จะ ‘หลุด’ จากระบบการศึกษาของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ตลอดช่วงหลายปีที่ผ่านมา พบว่า มีตัวเลขหลายตัวที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ มีนักเรียนยากจนหรือด้อยโอกาสเพิ่มขึ้นกว่า 20 ล้านคน ในจำนวนนี้มีเด็กที่หลุดออกไปจากระบบการศึกษากว่า 1.3 ล้านคน และเมื่อไปดูตัวเลขที่สำนักงานสถิติแห่งชาติบันทึกไว้ก็พบว่า มีเด็กกว่า 5.7 ล้านคน ที่ไม่ได้รับการศึกษา

ตัวเลขเหล่านี้กำลังบอกว่า ‘อนาคต’ ของประเทศ กว่า 6 ล้านคน ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และพวกเขากำลังเผชิญชะตากรรมพร้อมกับครอบครัวเพียงลำพัง

เปลี่ยนความเสี่ยงเป็นโอกาส

ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ

ประธานอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบและกรรมการบริหาร กลศ.

ต่อจากหน้า 1

“เหล่านี้คือพัฒนาการของการใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่เปลี่ยนจากความเสี่ยงเป็นโอกาส เปลี่ยนจากการใช้อำนาจมาเป็นการให้โอกาสอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด” ศ.ดร.สมพงษ์ จิตระดับ ประธานอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ และกรรมการบริหาร กลศ. กล่าว

ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ ยังกล่าวอีกว่า ภาพที่ปรากฏออกมาชัดเจนที่สุดของการดำเนินโครงการ คือ การอยู่ร่วมกัน และการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งไม่สามารถแยกได้ว่าเด็กต้องเรียนรู้แบบหนึ่ง ผู้ใหญ่ต้องเรียนรู้แบบหนึ่ง

“คนทั้งสองกลุ่ม คือ ครอบครัว เครือญาติ หมายความว่า การแก้ไขปัญหาไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ต้องเป็นการแก้ปัญหาแบบองค์รวม หมายถึงการเรียนรู้และส่งต่อ อีกประเด็นคือ กระบวนการเรียนรู้ต้องมีการออกแบบใหม่ เพราะการเรียนรู้ในทศวรรษนี้ไม่ได้อยู่ในโรงเรียนและสถาบันการศึกษา อีกต่อไป และผลการดำเนินงานได้บอกอย่างชัดเจนแล้วว่า การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ต้องยึดโยงกับปัญหา ยึดโยงกับความต้องการ ยึดโยงกับชีวิต และต้นทุนทรัพยากรของชุมชน”

ด้วยเหตุนี้ ในปี 2565 กลศ. จึงได้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงผ่านโครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบปี 2565

“เราตั้งใจให้เห็นหลาย ๆ หน่วยงานเสนอตัวเข้ามาทำงานกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มมหาวิทยาลัย ที่ผ่านมาระเห็นหลายมหาวิทยาลัยเข้ามามีส่วนทำให้ความยากลำบากของคนสะดวกสบายยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยได้เข้ามาเป็น ‘จุดเชื่อม’ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยนำความรู้ ประสบการณ์ และนวัตกรรมเข้ามาช่วยชาวบ้านได้จริง” ■

เมล็ดพันธุ์แห่งการเรียนรู้ที่งดงาม

ผู้ใหญ่ใจคหัย ล้มประดิลขัฐ

อนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และอดีตผู้ใหญ่บ้านหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้ใหญ่ใจคหัย ล้มประดิลขัฐ อนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) กล่าวตอนหนึ่งในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการปรับปรุงข้อเสนอโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ปี 2565 ว่า ขอแสดงความยินดีกับหน่วยจัดการเรียนรู้ทั้ง 114 หน่วย ที่ผ่านการคัดเลือกในปีนี ถ้าเปรียบเป็นเมล็ดพันธุ์ หน่วยจัดการเรียนรู้ทุกหน่วยถือเป็นเมล็ดพันธุ์คุณภาพที่สามารถนำไปเพาะปลูกให้งอกงามได้

“กว่า 114 หน่วยจะเดินทางมาถึงวันนี้ได้ ต้องผ่านกลั่นกรองถึง 4 ระดับ คือ 1. การคัดกรองเบื้องต้นจากทีมหนุนเสริมวิชาการ 2. การพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ฝ่าย จากภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ และภาคสื่อมวลชน เป็นการคัดสรรที่มีความโปร่งใสและรอบคอบ 3. การพิจารณาจากคณะทำงานชุดเล็กจากภาคส่วนวิชาการ และ 4. การพิจารณาจากคณะอนุกรรมการฯ เป็น 114 โครงการที่มีคุณภาพ”

อย่างไรก็ตาม แม้หน่วยจัดการเรียนรู้ทั้ง 114 โครงการ จะเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ถูกคัดสรรมาแล้ว แต่กระบวนการต่อจากนี้คือ การบ่มเพาะความรู้ให้เมล็ดพันธุ์ที่งดงามเหล่านี้มาเพาะปลูกลงดินเพื่อนำไปสู่ความงอกงามในชุมชนสังคม

“ปีนี้มีเมล็ดพันธุ์ใหม่ที่เป็นกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษา แต่การพัฒนาแรงงานนอกระบบก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำ เพราะหากครอบครัวมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น แน่แน่นอนว่าลูกหลานย่อมมีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาน้อยลง โครงการนี้ไม่ได้ลดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบและแรงงานนอกระบบเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มผู้พิการ ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสอื่น ๆ เพื่อให้คนเหล่านี้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ซึ่งตลอดระยะเวลา 10 เดือนของการทำโครงการ หน่วยจัดการเรียนรู้ไม่ได้ทำงานเพียงลำพัง แต่ยังมีพี่เลี้ยงภาคทีมหนุนเสริมวิชาการมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อช่วยกัน ‘บ่มเพาะ’ เมล็ดพันธุ์ดี ๆ เหล่านี้ให้แตกหน่อค่อยๆโตและขยายผลไปสู่ชุมชนสังคมอื่นต่อไป” ■

พัฒนากลไกต้นแบบ สร้างตัวช่วยเยาวชนและแรงงานนอกระบบ

ดร.ไกรยส ภัทราวาท

ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

ต่อจากหน้า 1

เพิ่มกำลังพล เพื่อลดตัวเลข

ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา กสศ. ภายใต้โครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ได้พยายามหา ‘กลไก’ เพื่อที่จะเข้าไปส่งเสริมและสร้างอาชีพให้กับกลุ่มคนด้อยโอกาสและขาดทุนทรัพย์ แต่การเข้าไปช่วยเหลือก็ทำได้ในตัวเลขหลักพัน นั่นหมายความว่า กลุ่มคนและพละกำลังที่มีไม่สามารถรับมือกับตัวเลขเด็กนอกระบบการศึกษา เด็กยากจน และขาดทุนทรัพย์ ที่เพิ่มสูงขึ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

อย่างไรก็ตาม การทำงานในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาของโครงการนี้ ทำให้ กสศ. ได้บทเรียนได้องค์ความรู้ และวิธีการทำงานที่จะนำมาขยายผลไปสู่หน่วยงานองค์กรอื่น ๆ ที่พร้อมจะพัฒนาแนวทางการหนุนเสริมและลดตัวเลขเด็กนอกระบบการศึกษาให้ได้นมากที่สุด

เพื่อแก้ไขสถานการณ์ความยากจนของคนด้อยโอกาสและขาดทุนทรัพย์ รวมทั้งลดตัวเลขเด็กนอกระบบที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จึงดำเนินโครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ปี 2565

ดร.ไกรยส ภัทราวาท ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) กล่าวว่า ในปี 2565 ถือเป็นปีแรกที่ กสศ.สนับสนุนกลุ่มประชากรที่เป็นเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

“เป็นที่ทราบกันดีว่าสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้เกิดโจทย์ทางเศรษฐกิจ เกิดการว่างงาน เกิดการชะลอตัวของเศรษฐกิจ มีการปิดกิจการ ซึ่งรายได้ที่ลดลงเหล่านี้ทำให้ครัวเรือนของน้อง ๆ เยาวชนที่อยู่ในวัย 15 - 25 ปี หลาย ๆ คนต้องลุกขึ้นมาเป็นเสาหลักของครอบครัว หลายคนต้องออกจากระบบการศึกษา ทั้งที่ตัวเองอาจจะมีแผนแต่เดิม อยากเรียนต่อจนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็น ม.6 หรือ ปวช. อยากเรียนต่อระดับมหาวิทยาลัย แต่แผนเหล่านั้นอาจจะต้องพับไป”

พัฒนากลไก เพื่อสร้างตัวช่วย

ฉะนั้น หากเรสนับสนุนเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบเหล่านี้ เราจะกลับมามีพลังที่อยากสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ที่เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้กับชุมชน จังหวัด และสังคมไทย แต่เขาทำโดยลำพังไม่ได้ เขาต้องการกลไก และที่สำคัญเขาต้องการตัวช่วย

ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ยังกล่าวอีกว่า กสศ. ไม่ได้เป็นกลไก หรือหน่วยงานที่มีงบประมาณมากพอที่จะดำเนินการได้ทั่วประเทศ แต่ กสศ.เป็นองค์กรที่มีภารกิจในการปฏิรูปการศึกษา มีภารกิจในการพัฒนาต้นแบบที่เป็นนวัตกรรม ต้นแบบที่สามารถนำไปขยายผล หรือแม้กระทั่งเป็นต้นแบบที่ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปขยายผลต่อไปในอนาคต

งานที่เราจะมาร่วมทำกันในอีก 1 ปีข้างหน้า เป้าหมายปลายทางคือ ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้สามารถยืนหยัด พร้อมที่จะปลดปล่อยศักยภาพและพลังของเขาออกมา และในท้ายที่สุด เขาจะสามารถกลับสู่ภาวะของการใช้ชีวิตปกติ กลับสู่การมีงานทำเป็นกำลังสำคัญของสังคมไทย เป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในอนาคต

“ในวันนี้ ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่เห็นผู้นำองค์กรชุมชน ผู้แทนจากภาครัฐ จากท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และรวมถึงสถาบันวิชาการ สถาบันการศึกษา ทุก ๆ ท่านที่เข้าร่วมในวันนี้ เพราะเห็นความสำคัญในการทำงานร่วมกับเยาวชน งานทั้งหมดที่เราจะมาร่วมทำกันในอีก 1 ปีข้างหน้า เป้าหมายปลายทางคือ ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้สามารถยืนหยัด และพร้อมที่จะปลดปล่อยศักยภาพและพลังของเขาออกมา และในท้ายที่สุด เขาจะสามารถกลับสู่ภาวะของการใช้ชีวิตปกติ กลับสู่การมีงานทำ เป็นกำลังสำคัญของสังคมไทย เป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในอนาคต”

เนื่องจาก กสศ. ตั้งใจจะทำงานนี้ให้เป็นงานระยะยาว เพราะงานลักษณะนี้ไม่สามารถทำจบได้ภายในปีเดียว ขณะเดียวกัน กสศ.ยังมีเป้าหมายในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อให้การแก้ไขปัญหาคเด็กและเยาวชนนอกระบบให้ขยายผลไปทั่วประเทศ

เราหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโครงการนี้ไม่ใช่แค่เป็นการทำปีเดียวแล้วสิ้นสุดกันไป แต่เราอยากเห็นความสำเร็จและสามารถนำไปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายได้ และอยากจะเชิญชวนทุกท่านทำงานไปจนถึงระดับดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาสำเร็จเป็นรูปธรรม ■

การออกแบบการเรียนรู้ ไม่ใช่สูตรสำเร็จ

การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ที่ผ่านมามีักทำภายใต้สูตรสำเร็จ คือคิดมาแล้วว่า จะให้กลุ่มคนเหล่านั้นเรียนรู้อะไร ด้วยกระบวนการและวิธีแบบไหน แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน การออกแบบการเรียนรู้แบบเดิมใช้ไม่ได้อีกต่อไป เพราะยังมีเด็กและเยาวชนอีกกว่าล้านชีวิตถูกผลักออกนอกระบบ และพวกเขาต้องการกระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.ลือชัย ศรีเงินยวง ผู้อำนวยการศูนย์จิตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล อนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ กล่าวตอนหนึ่งในเวทีเสวนา เรื่อง หลักการสำคัญและแนวทางดำเนินงานด้านเยาวชนนอกระบบ การศึกษาและการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วม จัดการเรียนรู้ในระดับพื้นที่/จังหวัด (กรณีศึกษา) ว่า กิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนเหล่านี้ถือเป็นการสร้างชาติ เป็นการร่วมทำบุญ เพราะยังมีเด็ก ๆ อีกมากมายที่ยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ ขณะที่ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กนอกระบบมีความยากและซับซ้อน โดยลำดับแรกต้องเข้าใจนิยามของคำว่า ‘เด็กนอกระบบ’ มีเช่นนั้นการทำงานจะเสร็จแต่ไม่สำเร็จ โดยมองว่าระยะยาว เยาวชนจะต้องมีความสุขและดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีคุณภาพ

การเรียนรู้ต้องยืดหยุ่นและต่อเนื่อง

รองศาสตราจารย์ ดร.ลือชัย ยกตัวอย่างนิทานเกี่ยวกับชายพายเรือหาปลา ที่มองเห็นผลไม่อยู่ในน้ำและคิดว่าเป็นปลา ก่อนตัดสินใจกระโดดลงไปในน้ำเพื่อจับปลา

“พอกระโดดลงไป ก็ไม่เจอปลา ดำน้ำหาเท่าไรก็ไม่เจอ ไม่นานก็มีเรือหาปลาอีกลำพายเข้ามา เห็นน้ำกระเพื่อมนึกว่าเป็นปลา เลยแหงมจมองลงไป จนชายหาปลาตาย ก็เหมือนกับการทำงาน ในช่วงเริ่มต้น หากเข้าใจไม่ถูกต้อง นอกจากงานจะไม่สำเร็จ เพราะมัวไล่ตามเงา สุดท้ายอาจเกิดการสูญเสียได้”

ทั้งนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.ลือชัย ยังกล่าวอีกว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องยืดหยุ่นและต้องใช้เวลาต่อเนื่องในการทำงาน วิธีการต้องหลากหลาย ขณะที่คนทำงานต้องอดทน เปิดกว้าง และมองภาพรวม พร้อมเข้าใจ รับฟัง และให้โอกาส รวมทั้งต้องไม่ติดกรอบการประเมินตามกระแสหลัก แต่ควรมอง

ชีวิตเด็กนอกระบบจากเหตุปัจจัยที่ซับซ้อน เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นมีทั้งได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ความรุนแรงในครอบครัว นำไปสู่การใช้ยาเสพติด ดังนั้นทางออกก็จะไม่สำเร็จรูป ที่สำคัญการทำงาน ต้องไม่มองปัญหาเชิงเดียว จะทำให้ไม่เกิดการเชื่อมโยง และมองไม่เห็นศักยภาพเยาวชน

“ถ้าเข้าใจความซับซ้อนจะไม่ติดกับดักการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แต่จะออกแบบให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะการค้นพบตัวเองของเด็กจะทำให้เขาเห็นคุณค่าและศักยภาพตัวเอง ฉะนั้น เป้าหมายการพัฒนาการศึกษาเด็กนอกระบบ การจัดการศึกษาต้องเชื่อมโยงกับตัวเยาวชน และสอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่ใช่รู้เฉพาะวิชา ขณะที่เส้นทางการพัฒนาก็ไม่จำเป็นต้องพาเด็กเข้าสู่ระบบ แต่เป็นการศึกษาที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ พร้อม ๆ กับการประคับประคองให้รู้จักและค้นหาตัวเองได้ จนพึ่งตัวเองได้ในที่สุด ดังนั้นกระบวนการประคับประคองจึงสำคัญมาก คือต้องยืดหยุ่น ทำที่การทำงานต้องมุ่งมั่น จริงใจ เชื่อมั่นในตัวเด็ก มีทำที่ของความรัก โดยกระบวนการไม่สามารถทำงานเชิงเดียวได้ ต้องทำงานแบบเครือข่าย ใช้ทุกมิติของพื้นที่ให้เป็นประโยชน์”

การทำงานกับเด็กนอกระบบ เด็กหลังห้อง ปัญหาคือ ครูไม่เห็น เด็กไม่มีช่องทางสื่อสาร อาจมีปัญหาครอบครัว การใช้ความรุนแรง ยาเสพติด ทำให้เด็กเหล่านี้เดินออกจากระบบ เด็กหลายคนมีศักยภาพในการใช้ชีวิตมากกว่าเด็กในระบบ ขณะที่เด็กหลายกลุ่มที่มีปัญหายังไม่รุนแรง หากสามารถเข้าถึงหน่วยจัดการเรียนรู้ได้ง่าย อย่างเช่นในแพลตฟอร์มออนไลน์ ก็จะสามารถเป็นตัวช่วยได้อีกทางหนึ่ง

ทั้งนี้ เสนอแนะให้ 114 หน่วยจัดการเรียนรู้ สร้างพื้นที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส โดยเริ่มการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่เล็ก ๆ ไปสู่ภาพใหญ่ อยากให้จริงจังกับการทำความเข้าใจความซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยความอดทน การเรียนรู้และสะสมประสบการณ์ นำไปสู่การขับเคลื่อนสังคม ทำให้เด็ก ๆ ที่เคว้งคว้างกลับมาสู่เส้นทางที่สดใส อยากให้กำลังใจและยินดีเป็นเพื่อนร่วมทาง

ถ้าเข้าใจความซับซ้อน จะไม่ติดกับดักการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แต่จะออกแบบให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะการค้นพบตัวเองของเด็ก จะทำให้เห็นคุณค่าและศักยภาพของตัวเอง เป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาเด็กนอกระบบ ต้องเชื่อมโยงกับตัวเยาวชน สอดคล้องธรรมชาติ ไม่ใช่รู้เฉพาะวิชา ขณะที่เส้นทางการพัฒนาก็ไม่จำเป็นต้องพาเด็กเข้าสู่ระบบ แต่เป็นการศึกษาที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ พร้อม ๆ กับการประคับประคองให้เขารู้จักและค้นหาตัวเองได้ พึ่งตัวเองได้ในที่สุด

กำหนดเป้าหมาย แล้วเดินไปในทิศทางเดียวกัน

พรเทพ เจริญผลจันทร์ บริษัท เบทาโกรจำกัด (มหาชน) ผู้ทรงคุณวุฒิ กสศ. กล่าวว่า หลักสำคัญของการทำโครงการนี้ คือ การคิดที่เป็นระบบ และการตั้งเป้าหมาย หน่วยจัดการเรียนรู้ต้องพูดคุยกับชุมชน เพราะถ้าเข้าใจเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน จะสามารถหาแนวทางที่ตอบโจทย์ไปในทางเดียวกันได้ เพื่อดึงความร่วมมือทุกภาคส่วน

“อยากให้ทุกคนเข้าใจเป้าหมาย เข้าใจโจทย์เดียวกัน และค้นหาวิธีการทำงาน เพราะระหว่างทางยังมีพีเลียง มีชุดเครื่องมือ พร้อม ๆ กับการมองความเสี่ยง หากต้องหยุดเพื่อปรับเปลี่ยนการทำงานก็ต้องพร้อม ทำไปเรียนรู้ไป โดยระหว่างทางหน่วยจัดการเรียนรู้ต้องดูให้รอบด้านว่า โครงการที่ตอบโจทย์สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ชุมชนด้วยหรือไม่ มองทั้งผลบวกและลบเพื่อให้เดินต่อไปได้ เพราะท้ายที่สุดเมื่อทุนหมดไป แต่ความรู้ยังคงอยู่และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน”

หลักการทางานต้องมีความเข้าใจชุมชน วัฒนธรรม อาชีพ พร้อมกับค้นหาบุคคลที่เป็นแกนหลักในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางความคิด คนที่เป็นที่นับถือ ปราชญ์ชุมชน พร้อมเชิญชวนเข้ามามีส่วนร่วม หรือทำความเข้าใจและดึงมาขับเคลื่อนโครงการร่วมกัน

ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่หน่วยจัดการเรียนรู้ต้องแสวงหาสามารถนำแนวคิดการเรียนรู้ รับฟังปัญหาของเยาวชนนอกระบบไปปรับใช้กับแรงงานนอกระบบได้ ที่สำคัญต้องลงพื้นที่ ดูวิธีการทางานในชุมชน แยกประเภทคนในชุมชน แยกความต้องการพื้นฐาน และมองหาคนสำคัญในพื้นที่ช่วยสร้างการเรียนรู้ชุมชน โดยสิ่งที่ต้องทำคือ การทำความเข้าใจกับชุมชน วัฒนธรรม และเชื่อมโยงไปหาคำตอบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดไปสู่การสร้างอาชีพต่อไป ■

อยากให้ทุกคน เข้าใจเป้าหมาย เข้าใจโจทย์เดียวกัน และค้นหาวิธีการทางาน เพราะระหว่างทางยังมี พีเลียง ชุดเครื่องมือ พร้อม ๆ กับการมอง ความเสี่ยง หากต้องหยุดเพื่อปรับเปลี่ยนก็ต้องพร้อม ทำไปเรียนรู้ไป โดยระหว่างทางหน่วยจัดการเรียนรู้ ต้องดูให้รอบด้านว่า โครงการที่ตอบโจทย์ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ชุมชน ด้วยหรือไม่ มองทั้งผลบวกและลบเพื่อให้เดินต่อไปได้ เพราะท้ายที่สุดเมื่อทุนหมดไป แต่ความรู้ยังคงอยู่ และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป

โลกยุคใหม่ ไม่ต้องการ ‘ฮีโร่’ คนเดียว

ดร.สมคิด แก้วทิพย์

ผู้จัดการโครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และ

พัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ

เราทั้งหลายกำลังอยู่ในห้วงวิกฤต ท่ามกลางวิกฤตนี้จะมีลูกหลานเด็ก ๆ กระทั่งผู้ใหญ่ โดยเฉพาะคนที่อ่อนแอและเปราะบาง ยังไม่ได้รับความเป็นธรรม ไม่ได้รับสิทธิและโอกาสอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อ มีชีวิตที่ยากลำบาก

โครงการนี้เปรียบเสมือนกับเรากำลังช่วยคนที่กำลังจะจมน้ำ ทำอย่างไรเราจะช่วยให้เขา ลุกขึ้นมาพัฒนาศักยภาพหรือฝึกว่ายน้ำได้ด้วยตนเอง และเราจะเป็นผู้ฝึกเขาได้อย่างไร

ผมรู้สึกยินดีและชื่นชมท่านที่ส่งโครงการเข้ามา คือ กลุ่มคนที่มีจิตเมตตา มีความกรุณา ที่จะใช้ชีวิต และรู้สึกดีให้ผ่านพ้นวิกฤต และการที่จะออกจากวิกฤตได้ต้องอาศัยเครื่องมือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมกันปฏิบัติการโดยมีพี่เลี้ยง หรือคนที่เข้าใจมาช่วยกันระดมกำลัง ในการสร้างการเรียนรู้ และเชื่อมโยงเครือข่าย หากเราพร้อมกันจริงจังและเร่งด่วน พลังการเรียนรู้ร่วมจะนำไปสู่ระบบนิเวศการเรียนรู้ใหม่ ๆ เพราะถ้าเราช้า อาจจะสร้างความสูญเสีย เพราะคนกำลังจะจมน้ำ ถ้าเราคิดช้าไปนิดเดียวก็จะเกิดความเสียหายมาก

ที่ผ่านมาในเวลามีวิกฤต เราต้องการพระเอกขี่ม้าขาวมาช่วยพวกเรา แต่โลกยุคใหม่ ฮีโร่ไม่ได้มีคนเดียวอีกต่อไป ทุกวันนี้ฮีโร่ต้องมาเป็นทีม จึงจะช่วยกันออกจากวิกฤต และทุกท่าน ก็คือฮีโร่ที่ถูกเลือกให้มาช่วยกันแก้วิกฤตครั้งนี้ เราพยายามอ่านความตั้งใจของผู้เสนอโครงการ ที่คิดว่ามันเป็นไปได้ และเลือกให้มาเป็นเพื่อนร่วมทางในการแก้วิกฤตร่วมกัน

ด้วยความเชื่อมั่นว่า เราจะเป็นโอกาสของกันและกันในการเป็น ‘ฮีโร่’ ช่วยกันลด ความเหลื่อมล้ำให้สังคมไทย ■

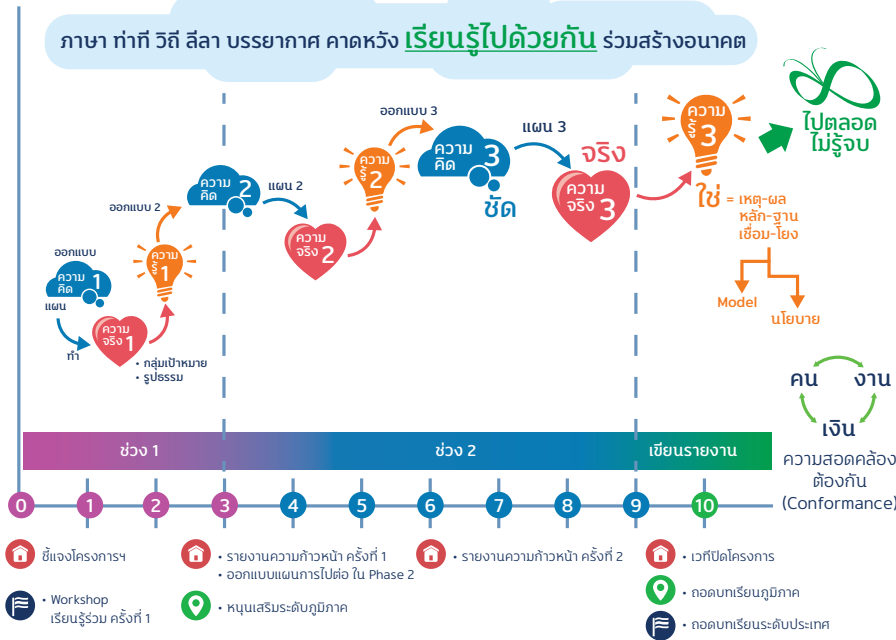
ที่ผ่านมาในเวลามีวิกฤต เราต้องการพระเอกขี่ม้าขาว มาช่วยพวกเรา แต่โลกยุคใหม่ ฮีโร่ไม่ได้มีคนเดียวอีกต่อไป ทุกวันนี้ฮีโร่ต้องมาเป็นทีม จึงจะช่วยกันออกจากวิกฤต และทุกท่านก็คือฮีโร่ที่ถูกเลือก ให้มาช่วยกันแก้วิกฤตครั้งนี้

แนวทาง

การหนุนเสริมทางวิชาการ

- ทำให้ชัดเจนทางความคิดร่วมกัน
- แบ่งเป็นช่วง (Phase) เรียนรู้ • สอบตอบ • ระดมระดม
- เตรียมคณะทำงาน ‘ทุกส่วน’
 - พร้อมต่อการเรียนรู้
 - สู่การเปลี่ยนแปลง
 - “คุณค่า วิถีคิด (Mindset)”
- เตรียมระบบสนับสนุน
 - ที่ยืดหยุ่น
 - ตอบสนอง
 - บรรลุเป้าหมาย

ผลการดำเนินการ (Performance)

เชื่อมโยง-หนุนเสริม ต่อเนื่อง อย่างใกล้ชิด

งบประมาณ ↑ ภาครัฐ-ผู้ทรงคุณวุฒิ ↑ การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง

ระดับชุมชน ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ

ทักษะหัวหน้าพี่เลี้ยง 5 ภาค

สมพงษ์ หลีเคราะห์

หัวหน้าพี่เลี้ยงภาคใต้

ค้นหากลุ่มเป้าหมายที่ใช้...

‘หน่วยจัดการเรียนรู้’ ไม่ใช่โรงเรียน ที่มีกลุ่มเป้าหมายมานั่งรอ ไม่ใช่มหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษามานั่งรอให้เราสอน และไม่ใช่งานหน่วยงานที่จะต้องไปชวนคน 20 คนมานั่งอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและการเรียนรู้ แต่คือกลุ่มคนที่มีความพร้อม ทั้งเวลา เศรษฐกิจ และองค์ความรู้ ฉะนั้นสิ่งแรกที่ ‘หน่วยจัดการเรียนรู้’ ต้องทำ คือ ค้นหาคนกลุ่มนี้ให้เจอ แล้วไปทำความเข้าใจเขาให้มากที่สุด ให้เขาไว้วางใจที่จะทำงานร่วมกับเรา เมื่อเขาเริ่มไว้วางใจแล้วต้องไม่มองเขาเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนา แต่ต้องทำให้เขาลุกขึ้นมาเป็นเจ้าภาพในการจัดการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อในอนาคตเขาจะสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนต่อไป

มัศยา คำแหง

หัวหน้าพี่เลี้ยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สายพานอาชีพ สายพานแห่งการเรียนรู้

‘สายพานอาชีพ’ เป็นกระบวนการเรียนรู้สำคัญที่หน่วยจัดการเรียนรู้ต้องมี และต้องทำให้กลุ่มเป้าหมายมองเห็นภาพสายพานการเรียนรู้ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เช่น 1. ปลุกฝ้ายที่ต้องเตรียมพื้นที่ เตรียมดินและการปลูก 2. การขึ้นฝ้าย คือการแยกเมล็ดกับฝ้ายเพื่อนำฝ้ายไปทอเส้นฝ้าย 3. การย้อมสีจากวัตถุดิบจากในชุมชน 4. การทอที่ต้องมองถึงภูมิปัญญาที่มีทักษะในการทอและการสร้างลวดลาย 5. การแปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่า การออกแบบ การตัดเย็บ และ 6. การจำหน่าย เหล่านี้คือสิ่งที่หน่วยจัดการเรียนรู้ต้องสร้างการเรียนรู้ให้กลุ่มเป้าหมายมองเห็นความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันทั้งระบบ

ผศ.ดร.สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์

หัวหน้าพี่เลี้ยงภาคเหนือ ภาคตะวันตก

เรียนรู้ในเวที ธรรมชาติ เศรษฐกิจฐานชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง

การออกแบบการเรียนรู้ที่ดีต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สัมพันธ์กันทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เหมือนหิน 3 เล้า หินก้อนแรก : ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นฐานการผลิตของชุมชน หรือเป็นฐานการผลิตของผู้ด้อยโอกาส หินก้อนสอง : วัฒนธรรม เป็น ‘ปัญญา’ โดยสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติกับการผลิต หรือชุดความรู้ทางวัฒนธรรม หรือโครงสร้างการจัดการตนเองทางวัฒนธรรม หินก้อนสาม : เศรษฐกิจ ที่มีทั้งการผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค และการจำหน่าย โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติ นิเวศปัญญา และทุนวัฒนธรรมเป็นฐาน

ทั้งหมดเป็นองค์ประกอบที่จะทำผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ขาดแคลนทุนทรัพยากรได้เรียนรู้ การจัดการตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ชีวัน ขันธรรม

หัวหน้าพี่เลี้ยงภาคเหนือ

‘บริหารจัดการโครงการ’

กระบวนการเรียนรู้สู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์

‘การบริหารจัดการโครงการ’ เป็นอีกหนึ่งความรู้สำคัญที่หน่วยจัดการเรียนรู้ต้องเรียนรู้เพื่อให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้ การบริหารจัดการโครงการแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ช่วงต้นน้ำ คือ การค้นหาและวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง ด้วยการวิเคราะห์ให้เห็นฐานชุมชน ระบบนิเวศชุมชนที่กลุ่มเป้าหมายอาศัยอยู่ เพื่อนำมาใช้ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ช่วงกลางน้ำ คือ กระบวนการติดตาม หนุนเสริมให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปสู่ทางเลือกอาชีพต่าง ๆ ให้ดีขึ้น หรือการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ช่วงปลายน้ำ คือ การสรุปบทเรียน การประเมินผลการทำงาน หรือผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อตอบว่า สุดท้ายสิ่งที่หน่วยจัดการเรียนรู้ทำมาตลอดระยะเวลาการทำโครงการสามารถตอบวัตถุประสงค์และได้ผลลัพธ์ตามที่ตั้งไว้หรือไม่

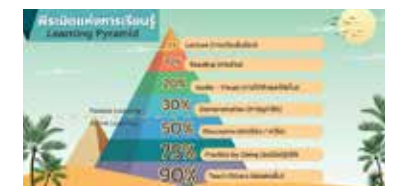

ชัชวรัตน์ มณีศรีขำ

หัวหน้าพี่เลี้ยงภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก

พระมิดแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้ในห้องเรียนอย่างเดียวส่งผลต่อการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด เพียง 10 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ดังนั้น การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญกับการเรียนแบบ Active Learning และสอดแทรกด้วย Passive learning ให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และเมื่อเขาลงมือปฏิบัติกันเป็นกลุ่ม เขาจะสามารถถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน สิ่งนี้คือความคาดหวังสูงสุดที่กลศ.อยากให้เกิดขึ้น นั่นคือการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การลงมือทำ การถ่ายทอดความรู้ที่สามารถยกระดับไปสู่การถกเถียง แลกเปลี่ยน การเรียนรู้ต่อไป

‘สเปกตรัม’

เครื่องมือวิเคราะห์เด็กสำหรับการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

เมื่อพูดถึงเด็กนอกระบบ หรือแม้แต่กลุ่มเด็กด้อยโอกาสขาดทุนทรัพย์ เราไม่มีทางรู้เลยว่า บุคลิก หน้าตา ท่าทาง การแสดงออกพวกเขาเป็นอย่างไร

ซึ่งจากกระบวนการทำงานด้านเด็กและเยาวชนมาอย่างยาวนานของ รองศาสตราจารย์ ดร.ลือชัย ศรีเงินยวง ผู้อำนวยการศูนย์จิตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล อนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ ได้ค้นพบเครื่องมือสำคัญสำหรับวิเคราะห์ลักษณะกลุ่มเด็กที่เรียกว่า สเปกตรัม (Spectrum)

‘สเปกตรัม’ เหล่านี้เปรียบเสมือนธรรมชาติของปัญหาที่ทำให้เกิดเหตุสภาวะแตกต่างกัน และทางออกของการแก้ไขปัญหาก็ย่อมแตกต่างกัน

สีฟ้า คือเด็กในระบบ **สีเขียว** คือเด็กที่อยู่ในโรงเรียน แต่เด็กเป็นเด็กที่อยู่หลังห้อง เป็นเด็กที่ตัวอยู่ในโรงเรียนแต่ใจอยู่นอกโรงเรียน ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน เด็กกลุ่มนี้มีความหลากหลายมาก บางคนต้อง

ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว บางคนอาจเป็นเด็กกลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ เสี่ยงที่จะเกิดอาชญากรรม ส่วนกลุ่มที่เป็นเฉด**สีส้ม** เป็นกลุ่มเด็กที่มีโอกาสเสี่ยงที่จะเข้าไปในโลกที่เป็น**สีเทา** และ**สีดำ** และ**สีแดง** หมายถึงเด็กที่ปฏิเสธระบบโรงเรียน ฉะนั้น การออกแบบการเรียนรู้สำหรับเด็กเยาวชน เราต้องตั้งคำถามว่า ทำไมเด็กจึงไปอยู่นอกระบบ เป็นเพราะเด็กไม่เหมาะกับระบบ หรือระบบไม่เหมาะกับเด็ก ด้วยเหตุนี้ การทำงานกับเด็กกลุ่มนี้จึงต้องมีท่าทีและทักษะที่หลากหลาย ต้องมีความรัก ความเมตตา ความเข้าใจ การให้โอกาส การรับฟัง การเคารพ การเปิดกว้าง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของการทำงานกับเด็กนอกระบบ เพราะเด็กที่อยู่ในเฉดสีส้มและสีแดงเป็นเหยื่อ (เป็นผล) ไม่ใช่เป็นเหตุ

ดังนั้น การดึงเด็กกลุ่มนี้เข้ามาอยู่ในระบบ จะทำให้พวกเขามีชีวิตที่มั่นคง และสามารถเดินต่อไปได้ในอนาคต ทำให้พวกเขามีความสุข มีความสุขพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งถือว่าเป็นงานที่ยากมาก ดังนั้นเราจึงต้องอาศัยความจริงจัง จริงใจ และความต่อเนื่อง และการมองงานในระยะยาว ■

การปรับปรุงข้อเสนอโครงการ

2 วันของการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการปรับปรุงข้อเสนอโครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ปี 2565 ซึ่งจัดขึ้นที่อาคารอิมแพ็คฟอรั่ม เมืองทองธานี นอกจากจะทำให้หน่วยจัดการเรียนรู้ทั้ง 114 หน่วย ที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินโครงการแล้ว ยังได้เรียนรู้ชุดเครื่องมือ การออกแบบกิจกรรมการดำเนินโครงการ ทำให้หน่วยจัดการเรียนรู้สามารถปรับปรุงข้อเสนอโครงการให้สอดคล้องกับเป้าหมายและผลลัพธ์ที่ตั้งไว้

สำหรับการปรับปรุงข้อเสนอโครงการในครั้งนี้ ทีมทุนเสริมทางวิชาการ หรือทีมพี่เลี้ยงภาคต่าง ๆ ได้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงประเด็นใน 3 ห้องย่อย ดังนี้

การจัดการเรียนรู้สำหรับ
เยาวชนนอกระบบการศึกษา
ระดับจังหวัด และระดับตำบล

เป้าหมาย เพื่อ**ปรับปรุงความคิด**
หน่วยจัดการเรียนรู้

กระบวนการ
ห้องย่อย

ระดม/แลกเปลี่ยน

สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ เกี่ยวกับระบบการศึกษา

แจกโจทย์สำหรับการวิเคราะห์

- กลุ่มเป้าหมาย (เยาวชนนอกระบบ) คนกลุ่มไหน สถานการณ์ (มีความประปรายอย่างไร) วิธีการค้นหา และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
- วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย ศักยภาพ ความต้องการ ทักษะความรู้ที่จำเป็น
- การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหา วิธีการ เครื่องมือ ตัวช่วย/ภาคี

ออกแบบแผนกิจกรรม

ออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมายและบริบทพื้นที่

แผน 3 เดือน

- ดูพัฒนาการ (Learning Curve)
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ผลผลิตที่ได้นำไปสู่การออกแบบแผน 6 เดือน

แผน 6 เดือน : กำหนดเงื่อนไข

- กลุ่มเป้าหมายครบตามจำนวน
- การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ
- Active Learning
- กลไกคนหนุนเด็ก
- พื้นที่กลาง
- ทักษะสำหรับ “เยาวชนนอกระบบการศึกษา”
- ประกอบด้วยวิชาชีพ วิชาการ วิชาชีพชีวิต

การพัฒนาทักษะอาชีพ
ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน**โครงการใหม่**

Key Message 6 ประเด็นหลัก
สื่อสารทำความเข้าใจกับหน่วยจัดการเรียนรู้

- 1 ชุมชนเป็นฐาน
- 2 พื้นที่กลาง
- 3 Active Learning
- 4 ทักษะ 4 ด้าน
 - ทักษะการดูแลสุขภาพจิต
 - ทักษะอาชีพ
 - และการประกอบการ
 - ทักษะในศตวรรษที่ 21
 - ทักษะชีวิตด้านการจัดการ
- 5 กลุ่มเป้าหมาย
- 6 กระบวนการพัฒนาข้อเสนอโครงการ

ระเบิดความรู้

Key messages
(ความเข้าใจของหน่วยฯ +แลกเปลี่ยนกันเพื่อ)

- ชุมชนเป็นฐาน
- พื้นที่กลาง
- Active Learning
- ทักษะการเรียนรู้ 4 ด้าน
- การปรับตัว

ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

ข้อค้นพบจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกรณี 5 ชุมชน
(ตามบริบทของกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่)

- สอดคล้องกับ key messages
- ครอบคลุมเวลา 10 เดือน
- ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้
- ใช้ความเชี่ยวชาญของหน่วยฯ ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

มองเห็นสิ่งที่พร้อมเติมสิ่งที่ขาด

ทบทวนโจทย์โครงการตนเอง

เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต พิจารณาว่าเรื่องใดเป็นสิ่งที่เราต้องคิดต้องพัฒนา

สะท้อนการเรียนรู้

นำไปปรับปรุงโครงการ

เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต พิจารณาว่าเรื่องใดเป็นสิ่งที่เราต้องคิดต้องพัฒนา

การพัฒนาทักษะอาชีพ
ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน**โครงการต่อยอดและขยายผล**

Key Message

1%

1%

- นิยามความหมายของต่อยอด/ขยายผล
- พื้นที่การดำเนินงาน

ทุนเดิม

?

?

จากโครงการที่นำมาใช้

- ผลลัพธ์
- บุคคล
- ประสบการณ์ + -
- ภาคี
- สายพานอาชีพ

ยกระดับ

?

?

- ยกระดับอย่างไร?
- กระบวนการ (กลุ่มเก่า/กลุ่มใหม่)
- สายพานอาชีพ

ผลลัพธ์เชิงระบบ

100%

100%

- ระดับครอบครัว ชุมชน ภาคี
- กระบวนการ
- สายพานอาชีพ
- ระบบนิเวศอาชีพ
- การบริหารจัดการ

เงื่อนไขที่เลือกเติม

มีทุน มีกลุ่ม มีคน มีขาย

- 1 ชุมชนเป็นฐาน
 - การเปลี่ยนแปลง (วันนักกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างไร)

2 หน่วยจัดการเรียนรู้

- ศักยภาพคณะทำงาน
- บทบาทหน้าที่
- การบริหารจัดการโครงการ

3 ภาคีร่วมดำเนินงาน

- ภาครัฐภายใน
- ภาควิชาการ
- เครือข่ายองค์กร/การจัดการกลุ่ม

4 กระบวนการเรียนรู้

- จุดเน้นที่ควรปรับแก้
- ทักษะ 4 ด้าน
- กระบวนการ/กิจกรรม
- การเงิน
- ผลลัพธ์ (เชิงระบบ)
- การใช้ชุมชนเป็นฐาน

Reflection

ข้อค้นพบสำคัญ

โครงการเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

สิ่งที่เราคิดทำตรงกับความต้องการเขาหรือไม่?

“กระบวนการครั้งนี้ทำให้เราอยากเข้าใจกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นว่า แท้ที่จริงแล้วเขาต้องการอะไร สาเหตุอะไรที่ทำให้เขาเข้าไม่ถึงระบบการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เราต้องไปทบทวนกิจกรรมปรับจนความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยจัดการเรียนรู้กับเด็กเยาวชนและชุมชน เพื่อหาทางออกร่วมกันว่ากิจกรรมที่เราตั้งไว้ในตอนแรกนั้นเป็นสิ่งที่เด็กต้องการจริงหรือไม่ เราอาจต้องปรับกิจกรรมใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด”

กามีละอี หะยียะโกะ
เทศบาลตำบลพ้อมิ่ง จังหวัดปัตตานี

เกรียงไกร ไชยเมืองดี
ผู้อำนวยการมูลนิธิรักเด็ก
จังหวัดเชียงใหม่

ทำงานกับเด็ก...ต้องทำงานกับนิเวศรอบตัวเด็ก

“บทเรียนที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ คือ การเรียนรู้การทำงานเชิงปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมได้แก่คิดดี ๆ ที่สามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานใน 4 ประเด็น คือ 1. คณะทำงานในฐานะหน่วยจัดการเรียนรู้ต้องเป็นตัวจริงและพร้อมที่จะไปทำงานคลุกคลีกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง และต้องมีทักษะเรื่องการจัดกระบวนการแบบเรียนรู้เชิงปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม 2. ต้องทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ 3. ต้องมีกระบวนการถอดบทเรียนว่า งานที่เราทำได้ผลอย่างไร มีความท้าทายตรงไหน ยังขาดอะไร ต้องดึงใครเข้ามาช่วยอีกหรือไม่ 4. หน่วยจัดการเรียนรู้ต้องทำงานกับนิเวศรอบตัวของเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย ทั้งกลุ่มเพื่อน ครอบครัว และเครือญาติ”

โครงการพัฒนากิจกรรมอาชีพเยาวชนและแรงงานนอกระบบ

ดีใจที่พบคนหัวใจเดียวกัน

“ได้เรียนรู้รูปแบบการดำเนินกิจกรรมและรูปแบบการค้นหากลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้พิการ รู้สึกดีใจที่มีหน่วยจัดการเรียนรู้หลายแห่งมีความคิดสร้างสรรค์เรื่องการออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้พิการ ภูมิใจที่ได้มาเจอองค์กรที่ทำงานกับผู้พิการที่มีหัวใจดวงเดียวกัน โดยเฉพาะการได้พบเจอกัลยาณมิตรที่มีความห่วงใยเรื่องการประกอบอาชีพของผู้พิการหลังจากพวกเขาจากโลกนี้ไป”

ช่วยปิด Gap ความรู้ทางวิชาการ

“ผมเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ที่เป็นองค์กรชุมชน กระบวนการเรียนรู้ที่พี่เลี้ยงจัดในครั้งนี้ ทำให้ผมได้รับความรู้มากมายจากอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ช่วยปิด Gap (ช่องว่าง) ความรู้ทางวิชาการ โดยเฉพาะเรื่องเทคนิค และการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการนำความรู้ของหน่วยจัดการเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชนมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน”

อุษา สุริแสง
ชมรมผู้ปกครอง
คนพิการทางสติปัญญา
จังหวัดอ่างทอง

กานตะวัน สิงห์แก้ว
ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เกษตรกรรมยั่งยืน
จังหวัดมหาสารคาม

โครงการต่อยอดและขยายผล

สมพวง สสสม:
มูลนิธิพัฒนานานาเผ่าไร้พรมแดน
จังหวัดเชียงใหม่

วันนี้ผมไม่ถูกเลือกปฏิบัติอีกแล้ว

“ผมเป็นเด็กใหม่ไม่เคยทำโครงการมาก่อน ทุกอย่างพึ่งพึ่งในวันนี้เป็นสิ่งใหม่สำหรับผม พึ่งแล้วทำให้ผมนึกถึงปัญหาของชุมชนตัวเองที่มีปัญหาเยอะมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขยะ ที่ดินทำกิน กระบวนการวันนี้ทำให้ผมเห็นวิธีการค้นหาปัญหา เห็นขั้นตอนในการหาทางแก้ไขปัญหาจากการร่วมกันคิด และทำร่วมกัน ว่าถ้าอยากเปลี่ยนแปลงชุมชนเราจะวางแผนอย่างไร ได้เห็นการขับเคลื่อนการทำงาน การวางระบบการแก้ไขปัญหาในฐานะน้องใหม่ ผมดีใจที่ได้มาร่วมเรียนรู้ในวันนี้ โดยเฉพาะการเขียนโครงการ เพราะผมอยากเรียนรู้ อยากแก้ปัญหาชุมชนที่สำคัญคือ ผมได้รับมิตรภาพ ทุกคนพร้อมถ่ายทอดประสบการณ์ให้ผม เมื่อก่อนผมเคยถูกเลือกปฏิบัติ ผมไม่มีบัตร เป็นคนไร้สัญชาติ แต่วันนี้ผมไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากที่พี่ ๆ และคนที่ผมไปคุยด้วย ขอขอบคุณมากครับ”

ได้พลัง ได้เครือข่าย ได้พบคนทำงานจริง

“กระบวนการเรียนรู้ในวันนี้ทำให้เราได้พลังจากเพื่อน ๆ ในเครือข่าย ได้เจอคนที่ทำงานจริง ๆ เล่าในสิ่งที่ทำอย่างละเอียด ทำให้เราเห็นภาพชัดเจนมากขึ้น เห็นแววตาที่เป็นประกายของเพื่อน ๆ มันเป็นความงามที่เราสัมผัสได้ และรู้สึกว่ามันมีพลังอย่างมาก หลายเรื่องที่เราช่วยกันเล่า ทำให้เราได้รับพลัง เห็นสีสันความงาม สัมผัสของจริงที่เพื่อนบอกเล่า และรับปากว่าจะไปเยี่ยมเยียนกันในอนาคตหากมีโอกาส”

พวงจันทร์ สิริศาสตร์สุนทร
มูลนิธิกุ่มกุ่ม จันทรเรือง
จังหวัดปทุมธานี

People Saying

เด็กคิด เด็กทำ ผู้ใหญ่หนุน

ตำบลเก่าขามชุมชนชายแดนเป็นพื้นที่รอยต่อ 3 ประเทศคือ กัมพูชา ลาว และไทย มีเด็กเยาวชนจำนวนมากที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ต้องออกมาเป็นแรงงานในภาคเกษตรและรับจ้างเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่มีฐานะยากจน แต่มีจุดแข็งคือ มีการรวมตัวกันของสภาเด็กและเยาวชนที่เข้าใจปัญหาของเยาวชน จึงอยากจะช่วยเหลือเพื่อน ๆ ด้วยการส่งเสริมทักษะและการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจนได้พัฒนาศักยภาพตนเอง นำไปสู่การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองในอนาคตเมื่อก้าวเข้าสู่วัยแรงงาน ที่สำคัญโครงการนี้ยังเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนนอกระบบเข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานโครงการฯ อีกด้วย ถือเป็นโครงการที่เด็กคิด เด็กทำ โดยมีผู้ใหญ่ในพื้นที่ช่วยหนุนเสริม โดยมีการตั้ง ‘กองทุนคนรุ่นใหม่สภาเด็กและเยาวชนตำบลเก่าขาม’ ขึ้น มีการนำรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและการแสดงดนตรีในตลาดประชารัฐจัดเป็นสวัสดิการให้กับสภาเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสด้านการศึกษาในพื้นที่

ธีรพันธ์ ทองสุข

สภาเด็กและเยาวชนตำบลเก่าขาม จังหวัดอุบลราชธานี

โครงการส่งเสริมทักษะและการเรียนรู้หลังเยาวชนคนรุ่นใหม่

เราอาจจะแก้ปัญหาในภาพรวมไม่ได้ แต่เราแก้ปัญหาบางอย่างได้

เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครพนม ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ขาดโอกาสตั้งแต่วัยเยาว์ ยังไม่เข้าไปอยู่ในสถานพินิจฯ บางคนเสียโอกาสตั้งแต่เด็ก เมื่อออกจากสถานพินิจฯ ก็ไม่ได้รับการยอมรับ ชีวิตต่อไปไม่ได้ ขณะที่เยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หลายคนต้องออกจากโรงเรียน กลุ่มนี้ถ้าปล่อยไปนาน ๆ เขาจะกลายเป็นปัญหาของสังคม ปัญหาเหล่านี้คือความเหลื่อมล้ำที่เด็กนครพนมกำลังเผชิญอยู่ โครงการนี้อาจจะแก้ปัญหาในภาพรวมไม่ได้ แต่เราสามารถแก้ปัญหาบางอย่างได้ โดยเฉพาะเรื่องแนวคิด และวิธีการดำเนินชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย เพราะเรากำหนดกิจกรรมให้เขาคิดว่าสิ่งที่เขากำลังพบเจอคืออะไร และจะเดินต่อไปอย่างไร จากนั้นค่อยเติมเรื่องทักษะอาชีพที่เขาเลือกเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยนครพนม และกลุ่มผู้ประกอบการภาคเอกชน เข้ามาร่วมสร้างการเรียนรู้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเยี่ยม ยศเรืองศักดิ์

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยนครพนม

โครงการการพัฒนาทักษะอาชีพเฉพาะทางเพื่อการพึ่งพาตนเอง

แค่ทักษะอาชีพยังไม่พอ

“สองปีก่อนเรามุ่งเน้นพัฒนาทักษะอาชีพให้พ่อแม่วัยใสเพียงอย่างเดียว แม้บางคนจะสามารถสร้างอาชีพได้จริง แต่ไม่ยั่งยืนเราค้นพบว่า การที่พ่อแม่วัยใสจะประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพได้ ต้องได้รับการช่วยเหลือจากคนในครอบครัว โดยเฉพาะในเรื่องการเลี้ยงดูบุตร รวมถึงการมีคู่ชีวิตที่ดีร่วมมือกันประกอบสัมมาชีพ ในปีนี้เราจึงจัดกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่เพิ่มเติมนอกเหนือจากการพัฒนาทักษะอาชีพ ได้แก่ ทักษะการจัดการปัญหาชีวิต ทักษะการครองคู่ อนามัยเจริญพันธุ์เพื่อป้องกันปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำ ทักษะการดูแลสุขภาพครอบครัวเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การพัฒนาอาชีพธุรกิจ เพราะเราเชื่อมั่นว่าวันหนึ่งเมื่อเขาพร้อมก็จะสามารถนำทักษะความรู้นี้มาใช้ได้ในยามต้องเผชิญภาวะวิกฤตชีวิต หรือเมื่อลี้ภัยออกจากงานประจำ เขาสามารถใช้เงินทุนไม่มากสร้างอาชีพสร้างรายได้เลี้ยงตัวเองได้”

นางสาวสุดาพร นาคพัก กลุ่มคนวัยใส

โครงการพัฒนาทักษะชีวิตในกลุ่มพ่อแม่วัยรุ่น จังหวัดเชียงใหม่

เรียนรู้จากผิวงไทรง

กลุ่มผู้เลี้ยงผึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเลี้ยงผึ้งโพรงเป็นอาชีพเสริม แม้จะมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาเรื่องการเลี้ยงผึ้ง แต่กลับพบปัญหาเรื่องการบริหารจัดการผลผลิต ขายได้ราคาไม่ดี และมีน้ำผึ้งเหลือเป็นจำนวนมาก จึงอยากยกระดับการทำงานของเครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง โดยเฉพาะการรวมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้ง กลุ่มรักษาระบบนิเวศชุมชน กลุ่มป่าชุมชน และเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายในพื้นที่เข้ามาเป็นกลไกเชื่อมต่อการทำงานในชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการรวบรวมข้อมูลผู้เลี้ยงและภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงผึ้งและแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมถึงพัฒนาเป็นหลักสูตรการเลี้ยงผึ้งโพรง เพื่อเพิ่มรายได้ให้กลุ่มเป้าหมาย ทั้งเยาวชนนอกระบบและแรงงานนอกระบบ

สง่า ทองคำ เครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ผึ้งโพรง(โรงเรียนผึ้ง)

อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เกษตรกรุ่นใหม่หัวใจพอเพียง

พื้นที่จังหวัดจันทบุรีมีกลุ่มเด็กก๊อทิสติกที่ขาดโอกาสทางการศึกษา และโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพเป็นจำนวนมาก เนื่องจากหาโรงเรียนเรียนยาก บางโรงเรียนแม้จะรับเด็กเข้าเรียน แต่เด็กก็ได้ไปแค่โรงเรียน ไม่ได้ความรู้อะไรกลับมา เด็กหลายคนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วไม่ได้เรียนต่อ ส่งผลให้ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ กลุ่มผู้ปกครองจึงรวมกลุ่มกันตั้งชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติก จังหวัดจันทบุรี และคิดนำที่ดินที่ได้รับการจัดสรรมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการเกษตรเพื่อเป็นโอกาสในการสร้างอาชีพให้กับกลุ่มผู้ปกครองและเด็กก๊อทิสติกในอนาคต

ชุลีวรรณ ประสาทพันธ์ ชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติก จังหวัดจันทบุรี

โครงการพัฒนาเกษตรกรุ่นใหม่หัวใจพอเพียงจังหวัดจันทบุรี

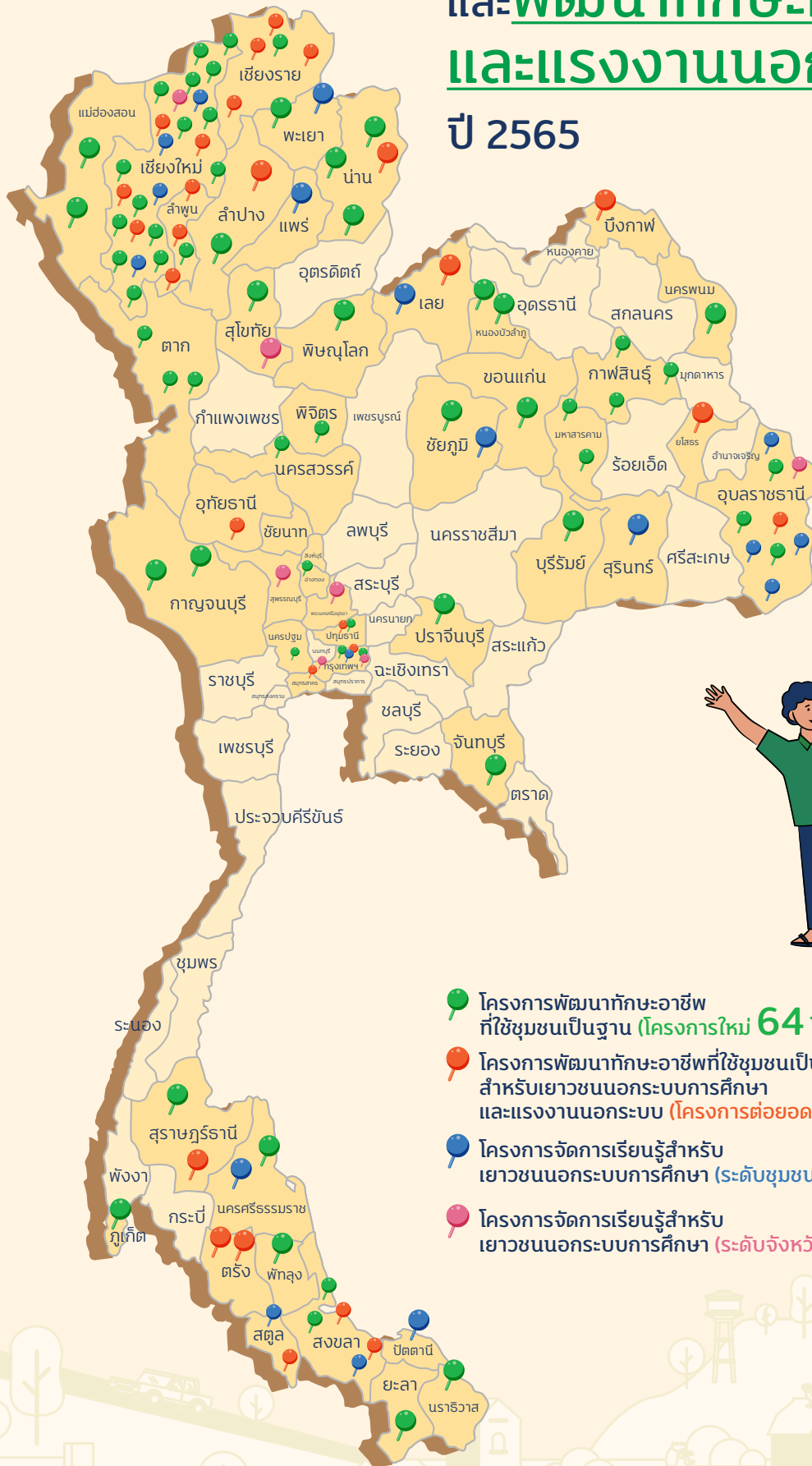

โครงการ ส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพเยาวชน และแรงงานนอกระบบ ปี 2565

114

โครงการ

รวม **47** จังหวัด
ครอบคลุมทั้ง
4 ภูมิภาค

- โครงการพัฒนาทักษะอาชีพ
ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน (โครงการใหม่ **64** โครงการ)
- โครงการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา
และแรงงานนอกระบบ (โครงการต่อยอดและขยายผล **26** โครงการ)
- โครงการจัดการเรียนรู้สำหรับ
เยาวชนนอกระบบการศึกษา (ระดับชุมชน/ตำบล **17** โครงการ)
- โครงการจัดการเรียนรู้สำหรับ
เยาวชนนอกระบบการศึกษา (ระดับจังหวัด **7** โครงการ)